

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Військово-юридичний інститут

Кафедра теорії та філософії права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Теорія права»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 26 «Цивільна безпека»

Спеціальність – 262 «Правоохоронна діяльність»

Спеціалізація – «Правоохоронна діяльність»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Рік набору – 2022

Харків 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія права» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» спеціалізації «Правоохоронна діяльність». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 33 с.

Розробники:

Петришин Олександр Віталійович, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та філософії права;
Процюк Ігор Валерійович, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права;
Мерник Анастасія Муслімівна, кандидатка юридичних наук, доцентка,
асистентка кафедри теорії та філософії права

Затверджено на засіданні кафедри теорії та філософії права
(протокол № 10 від 15 червня 2022 року)

Завідувач кафедри – Петришин Олександр Віталійович, доктор юридичних наук, професор

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями)
затверджено на засіданні кафедри теорії права
(протокол № 7 від 26 травня 2023 року)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями)
затверджено на засіданні кафедри теорії права
(протокол № 16 від 13 червня 2024 року)

Завідувач кафедри – Процюк Ігор Валерійович, доктор юридичних наук, професор

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Очікувані результати навчання	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни	20
5. Самостійна робота здобувачів вищої освіти	21
6. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання	22
7. Критерії оцінювання результатів навчання	23
8. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти	26
9. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни	26

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія права» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» спеціалізації «Правоохоронна діяльність».

Найменування показників	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Дидактична структура навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Обов’язкова
Кількість модулів – 4		Період підготовки: 2022–2025
Загальна кількість годин – 120	Галузь знань – 26 «Цивільна безпека»	Семестр
Тижневих годин: аудиторних – 2-4; самостійної роботи здобувача вищої освіти – 2-4		1
	Спеціальність – 262 «Правоохоронна діяльність»	Лекції
		30 год.
	Спеціалізація – «Правоохоронна діяльність»	Практичні заняття
		34 год.
		Самостійна робота
		56 год.
		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)

Мета навчальної дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти загальних знань про сутність, зміст, форми й функціонування права та основних умінь щодо використання понятійно-категоріального апарату юриспруденції в подальшій професійній діяльності.

Завдання:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з найбільш важливими закономірностями виникнення та тенденціями розвитку права, його структурно-функціональними характеристиками;
- сформулювати у здобувачів загальнотеоретичні уявлення про право та його структурні елементи;

- сформувати у здобувачів освіти універсальний юридичний понятійно-категоріальний апарат, необхідний для подальшого вивчення юридичних навчальних дисциплін та майбутньої професійної діяльності;
- набуття практичних навичок інтерпретації та застосування правових норм і принципів, аналізу нормативно-правових та інших правових актів;
- засвоєння прийомів юридичної аргументації, які використовуються під час здійснення професійних обов'язків та у науковій діяльності.

Пререквізити: - .

Кореквізити: «Історія держави і права України», «Академічна доброчесність», «Конституційне право України», «Правові основи діяльності органів кримінальної юстиції», «Філософія», «Українська мова професійного спрямування».

Постреквізити: «Трудове право», «Професійна відповідальність правоохоронця», «Адміністративне право», «Цивільне право», «Кримінальне право», «Міжнародне право».

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні результати навчання:

РН НД-1.	Демонструвати розуміння специфічної природи державної влади, формулювати поняття та ознаки держави як особливої організації суспільства; характеризувати ознаки державного суверенітету, визначати співвідношення державного, народного та національного суверенітету.
РН НД-2.	Визначати зміст функцій сучасної держави та характеризувати її соціальне призначення; характеризувати ознаки форми держави шляхом встановлення форми державного правління, форми державного устрою та форми державного режиму.
РН НД-3.	Розрізняти природно-правовий, позитивістський, соціологічний та інші підходи до праворозуміння; визначати поняття та ознаки права як універсального соціального регулятора, розуміти його основні функції.
РН НД-4.	Розрізняти джерела і форми права, визначати види джерел права в різних правових системах, поділяючи їх на первинні і вторинні, обов'язкові і переконливі форми (джерела) права.
РН НД-5.	Характеризувати види, способи, методи і типи правового регулювання суспільних відносин; знати поняття, ознаки і види правових відносин, розуміти їх зміст та склад.
РН НД-6.	Формулювати поняття системи права, виділяти її структурні елементи, розуміти сутність чинників та засад її побудови; визначати приватне і публічне, матеріальне і процесуальне, міжнародне і національне право.

РН НД-7.	Визначати поняття, ознаки та види правових відносин, аналізувати їх зміст і склад; визначати правосуб'єктність фізичних та юридичних осіб; характеризувати види об'єктів правовідносин; класифікувати юридичні факти.
РН НД-8.	Визначати поняття і ознаки юридично значущої поведінки, вміти охарактеризувати її види; характеризувати ознаки правомірної поведінки та її значення в правовому регулюванні.
РН НД-9.	Виявляти правопорушення як вид неправомірної поведінки, визначати елементи його складу; характеризувати види правопорушень, особливості об'єктивної неправомірної поведінки та зловживання правом.
РН НД-10.	Характеризувати види прав людини та основні інституціональні засоби їх захисту у національних та міжнародних правових системах; визначати функції Європейського суду з прав людини.
РН НД-11.	Аналізувати широке і вузьке розуміння принципу верховенства права та його необхідних елементів; інтегрувати ідею верховенства права в правову систему України.
РН НД-12.	Характеризувати основні властивості правових систем сучасності, визначати ознаки романо-германської, англо-американської, традиційно-релігійної правових систем.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Правоохоронна діяльність», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК12. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК1.1. Здатність удосконалювати свій професійний рівень та набувати нові знання.

ЗК1.2. Здатність до пошуку альтернативних рішень у професійній діяльності.

ЗК1.5. Здатність до креативності у предметно-практичній діяльності.

Спеціальних компетентностей:

СК1. Усвідомлення функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, способів та механізмів реалізації цих функцій.

СК3. Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК10. Здатність до аналізу та оцінки причин, умов та факторів, що впливають на вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень.

СК1.1. Здатність до реалізації міжнародних стандартів прав і свобод людини у правоохоронній діяльності.

СК1.2. Уміння виявляти проблеми правозастосування та пропонувати шляхи їх вирішення під час здійснення правоохоронної діяльності.

Програмних результатів навчання:

РН3. Розуміти та професійно застосовувати понятійний апарат права та правоохоронної діяльності.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, виокремлювати юридично значущі факти, виявляти причинно-наслідкові зв'язки в діях і явищах для прийняття оптимального рішення в конкретних ситуаціях.

РН5. Розробляти тексти, документи з питань професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами.

РН6. Знати і розуміти принципи доброчесності та норми етичної поведінки, дотримуватися їх у професійній діяльності.

РН8. Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах, аналізувати і оцінювати її для повного та всебічного встановлення обставин, необхідних для виконання професійних завдань.

РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

РН11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН14. Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності.

РН15. Працювати самостійно та в команді при виконанні службових (посадових) обов'язків та під час розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері правоохоронної діяльності.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Вступ до загальної теорії права.

Загальна теорія держави і права як юридична наука. Особливості соціального знання (конвенційність, включеність суб'єкта пізнання у соціальну дійсність, обмеженість експерименту тощо). Система юридичних наук.

Теоретичне значення загальної теорії права. Практичне значення теоретичного знання (наприклад, значення концепції верховенства права для його вимірювання). Закономірні і випадкові зв'язки між правовими явищами, їх форми. Юридичні поняття і категорії та їх роль у нормотворчості, правотлумаченні, правозастосуванні.

Функції теорії права: пізнавальна, евристична, наукового прогнозування, допомоги практиці, світоглядна, інтегративна, методологічна. Юридична наука як особливий вид теоретичних знань про право. Енциклопедія права. Школа «аналітичної юриспруденції». Загальна теорія права як навчальна дисципліна.

Соціальна генеза права та правові цінності. Соціальна генеза права. Антрополого-соціальні причини виникнення права. Людина як соціальна істота. Додержавне (архаїчне) і державне право. Мононорми первісного суспільства. Передумови виникнення держави. Право у державно організованому суспільстві. Чинники соціальної генези права і теорії походження права.

Співвідношення права і моралі. Проблема правового регулювання сфери моралі: юридичний моралізм і правовий лібералізм. Релігія як соціальний регулятор. Генетичний зв'язок права і релігії. Релігійне та секулярне право. Взаємовідношення права і релігії. Свобода віросповідання.

Право і політика. Людина як політична істота. Право як політичне явище. Взаємовідношення права і політики. Право і сила. Домінування політики над правом *vs.* принцип верховенства права. Взаємозв'язок права та економіки: класична політична економія, марксизм, економічний аналіз права. Завдання права у сфері економіки на сучасному етапі.

Поняття свободи. Історичний розвиток парадигми свободи. Позитивна і негативна концепції свободи. Права людини як безпосередній вираз свободи. Визначення мінімальної сфери особистої свободи. Підстави для обмеження свободи. Загрози для свободи в умовах недемократичних державних режимів.

Зміст рівності. Головна її ідея – в однакових випадках слід поводитись однаково, а в різних – по-різному. Ставлення до рівності в різні історичні часи. Рівність можливостей. Формальна рівність: принцип рівності прав і обов'язків

людини, принцип рівності перед законом, принцип рівності перед судом. Фактична (реальна) рівність: принцип диференціації правового регулювання та принцип позитивної дискримінації.

Поняття справедливості. Різномасштабність справедливості: об'єктивна (соціальна) та суб'єктивна (особиста); формальна, змістовна та процедурна справедливість. Співвідношення права та справедливості. Роль справедливості у правовому регулюванні.

Людина як найвища соціальна цінність. Ідея людської гідності в праві. Людська гідність як основа прав людини. Інститут людської гідності в різних галузях права: медичному, кримінальному, кримінально-процесуальному, кримінально-виконавчому.

Визначення права. Раціоналізація управління та регулювання у давньогрецьких полісах. Витоки права та юридичної практики у стародавньому Римі. Формування правових інститутів в Середньовічній Європі та за Нового часу. Пріоритет гуманітарних цінностей після Другої Світової війни. Право і права людини.

Термін «право»: власний інтерес, свобода волевиявлення, гарантованість власної поведінки, вимога до інших осіб, правила поведінки («правила гри»), правомірність (правильність), справедливість (антипод свавілля) тощо.

Основні концепції праворозуміння: природне право, позитивне право, історична школа права, соціологічна школа права, правовий реалізм, комунікативна раціональність, інтегративна юриспруденція.

Загальна функція права – регулювання суспільних відносин. Функції права: балансування соціальних інтересів, моделювання поведінки, фіксації соціального статусу, розв'язання конфлікту, поновлення і компенсації, соціальної відплати. Поняття права. Об'єктивне і суб'єктивне в праві. Зміст і форма в праві. Форми існування права: звичаєве право, прецедентне право, договірне право, законодавство. Законодавство як засіб проведення правової політики. Ознаки права: нормативність, визначеність, обов'язковість, забезпеченість примусом.

Право, влада, держава. Влада як соціальне явище, її змістовні аспекти та види. Публічна, політична, державна влада, їх співвідношення. Право як цінність влади. Концепція обмеження державної влади інститутами суспільства. Види правових обмежень влади. Правові чинники обмежень державної влади. Державні функції по відношенню до права. Державний примус, його правомірність. Підстави застосування державного примусу. Види державно-правового примусу.

Суспільний та правовий порядок. Ознаки та структура правопорядку. Різновиди правопорядку. Національний та міжнародний правопорядок. Держава як правова організація влади в суспільстві.

Поняття та види державного суверенітету. Державний суверенітет та суверенні права. Поняття форми держави та її структура. Форма правління держави та її види. Форми державного устрою. Моделі форм держави. Державно-правовий режим, його види. Поняття та ознаки функцій сучасної держави. Правові форми діяльності інститутів публічної влади. Юридичний процес як система правових форм діяльності держави, його ознаки та види.

Поняття та розвиток вчення про правову державу. Демократичні основи та сутнісні характеристики правової держави. Гарантування невід'ємних прав і свобод людини. Верховенство права. Поділ державної влади. Незалежний суд. Відповідальність держави.

Джерела права. Форма права: поняття, ознаки, властивості та зміст. Історична та соціокультурна детермінованість форм (джерел) права. Різні аспекти розуміння поняття джерел права. Джерела права в ідеалістичному, матеріальному та формально-юридичному значенні. Джерела права у різних традиціях права. Основні різновиди форм (джерел) права. Принципи побудови системи форм (джерел) права. Системні зв'язки джерел права: генетичні, структурні, функціональні. Чинники формування системи форм (джерел) права. Динаміка джерел права в умовах глобалізації.

Нормативно-правовий акт та його особливості. Нормативно-правовий договір як джерело права. Колективні трудові договори і угоди.

Адміністративний договір. Міжнародно-правовий договір. Судовий прецедент в національному, європейському і міжнародному праві. Доктрина усталеної судової практики. Практика Європейського суду з прав людини як джерело права. Правовий звичай як історичне першоджерело права. Місце правового звичаю як джерела права у різних правових сім'ях сучасного світу. Еволюція наукових уявлень про правову доктрину як джерело права. Правова доктрина та юридична наука: співвідношення та взаємодія. Правова доктрина в Україні.

Правове регулювання суспільних відносин. Поняття правового регулювання як упорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою специфічних юридичних засобів. Межі правового регулювання. Механізм правового регулювання та його зміст.

Поняття методу правового регулювання. Диспозитивний метод правового регулювання. Типи юридичних правил, що становлять зміст диспозитивного методу: правила, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів; субсидіарні правила. Імперативний метод правового регулювання. Допоміжні (субсидіарні) методи правового регулювання.

Поняття способу правового регулювання. Класифікація основних способів правового регулювання. Дозволяння. Юридичне зобов'язування. Юридична заборона. Допоміжні способи правового регулювання (примус, заохочення, покарання, пільги та ін.).

Поняття типу правового регулювання. Класифікація основних типів правового регулювання. Загально-дозволенний тип правового регулювання. Спеціально-дозволенний тип правового регулювання.

Поняття правового режиму. Типи правових режимів (жорсткі чи м'які, стимулюючі чи обмежувальні та ін.). Спеціальні правові режими.

Поняття ефективності правового регулювання. Способи (методики) визначення ефективності правового регулювання.

Модуль 2. Нормативні засади права.

Система права. Ознаки системи права (єдність, узгодженість, диференціація та інтеграція, об'єктивність і суб'єктивність, стабільність і

динамізм).

Ознаки публічного права. Публічний інтерес. Суб'єкт та об'єкт публічного права. Структура публічного права. Особливість предмету та методу приватного права. Відмінність між приватним і публічним правом.

Поняття, ознаки та відмінності матеріального та процесуального права. Поняття та ознаки галузі права. Значність нормативного обсягу. Однорідність. Єдність предмета і методу правового регулювання. Власна структура. Самостійність і завершеність. Галузевий режим правового регулювання. Галузевий понятійний апарат. Класифікація галузей права. Підгалузі права. Поняття, ознаки та види інститутів права. Особливості предмету і методу їх правового регулювання. Співвідношення галузі та інституту права. Субінститут права.

Принципи права. Визначення терміну «принцип», його зв'язок із категоріями «засада», «вимога». Виникнення принципів права. Сучасний погляд на проблему формальної визначеності принципів права. Ознаки принципів права: втілюють головні суспільні цінності, зумовлюють напрями різних форм юридичної діяльності, мають найвищу імперативність, стабільність і найзагальніший характер, унеможливають існування прогалин, мають особливу структуру. Співвідношення принципів і норм права: їх спільні та відмінні риси, а також особливості їх взаємодії. Класифікація принципів права та її критерії.

Загальнотеоретична характеристика загальних принципів права. Їх роль у втіленні загальнолюдських цінностей. Особливості різноманітних загальних принципів права: законності, правової визначеності, розумності, добросовісності, пропорційності (розмірності).

Характеристика галузевих принципів права. Їх значення у визнанні галузей права самостійними. Принципи окремих галузей права: конституційного, цивільного, кримінального, кримінального процесуального, цивільного процесуального, адміністративного, трудового, сімейного, міжнародного. Особливості міжгалузевих принципів права.

Норми права. Загальні ознаки норм права: регулятивне призначення, загальний характер, суспільна зумовленість. Специфічні риси норм права: формальна визначеність, державна гарантованість.

Співвідношення норми права та нормативного припису. Способи викладення правових норм у нормативних актах. Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція норми права та їх класифікація. Особливості структури регулятивних і охоронних норм права. Сучасний погляд на структуру норми права. Класичні норми права: регулятивні й охоронні, імперативні та диспозитивні, зобов'язуючі, забороняючі й уповноважуючі, матеріальні та процесуальні, загальні та спеціальні. Спеціалізовані (нетипові) норми права, їх особливості та значення для правового регулювання. Основні види спеціалізованих норм права.

Нормативно-правовий акт. Поняття та ознаки нормативно-правового акта. Вимоги до нормативно-правового акта як офіційного документа. Класифікація нормативно-правових актів.

Поняття, ознаки, види закону. Порядок прийняття законів. Кодекс як особливий вид закону: поняття, структура, види. Поняття та ознаки підзаконних нормативно-правових актів. Види підзаконних нормативно-правових актів. Укази Президента. Постанови Кабінету Міністрів України. Нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Нормативні акти місцевої державної адміністрації. Поняття муніципальної влади і місцевого самоврядування. Муніципальна нормотворчість. Поняття та характерні риси нормативно-правових актів муніципальних органів. Класифікація нормативно-правових актів муніципальних органів.

Поняття дії нормативно-правового акта. Дія нормативно-правового акта у часі. Дія нормативно-правового акта у просторі: територіальний, екстратериторіальний і екстериторіальний принципи. Дія нормативно-правового акта за колом осіб. Акти загальної і спеціальної дії. Юридичний імунітет.

Модуль 3. Дія права.

Правові відносини. Правові відносини: поняття та ознаки. Види правових відносин за предметом правового регулювання, за функціональним призначенням, за часом дії та ін. Склад правових відносин: суб'єкт, об'єкт, юридичний зміст (сукупність прав і обов'язків сторін), юридичний факт.

Поняття і ознаки юридичного факту. Класифікація юридичних фактів. Юридичні дії та юридичні події. Позитивні і негативні юридичні факти. Складні та прості юридичні факти. Фактичний склад.

Поняття суб'єктів правових відносин, їх види. Правовий статус суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність у механізмі правового регулювання. Поняття об'єкта правових відносин, види об'єктів. Юридичний зміст правових відносин. Суб'єктивні права, правомочності та юридичні обов'язки. Способи захисту суб'єктивних прав. Спір про право: поняття і види. Правові форми захисту суб'єктивних прав.

Юридично значуща поведінка. Поняття та ознаки юридично значущої поведінки. Її соціальна значущість. Інтелектуально-вольовий характер, зовнішній вияв, структурованість, юридична визначеність та юридичні наслідки. Основні види. Поняття, ознаки та соціальна значущість правомірної поведінки. Необхідна, бажана і допустима поведінка. Принципова, маргінальна та конформістська поведінка.

Поняття та ознаки правопорушення. Його шкідливість, винність, караність та правові наслідки. Поняття та ознаки юридичного складу правопорушення. Об'єкт правопорушення та його об'єктивна сторона. Суб'єкт та суб'єктивна сторона правопорушення. Класифікація правопорушень за предметом правового регулювання та юридичною кваліфікацією. Правопорушення: матеріально-правові та процесуальні, публічно-правові та приватно-правові. Міжнародно-правові правопорушення.

Об'єктивно неправомірне діяння як вид неправомірної поведінки, її ознаки. Особливості складу, юридичної кваліфікації, юридичні наслідки та види об'єктивно неправомірного діяння. Зловживання правом як неправомірне

поведінка, її ознаки, особливості складу та юридичні наслідки. Відмінність від правомірної поведінки та правопорушення. Види зловживань правом.

Юридична відповідальність. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. Поняття юридичної відповідальності та її ознаки. Ретроспективний характер юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Значення юридичних, фактичних та процесуальних підстав для настання юридичної відповідальності. Правові підстави, що виключають юридичну відповідальність та підстави звільнення від неї.

Види юридичної відповідальності. Особливості конституційної, кримінальної, адміністративної, цивільної, дисциплінарної, матеріальної та міжнародно-правової юридичної відповідальності.

Цілі та функції юридичної відповідальності. Загально-соціальні та індивідуальні цілі юридичної відповідальності. Превентивна, каральна, відновлювальна та виховна функції відповідальності. Принципи юридичної відповідальності: основоположні, загальні та міжгалузеві. Юридична відповідальність та державно-правовий примус, їх співвідношення.

Застосування норм права. Правозастосування як стадія реалізації права. Роль правозастосування у забезпеченні верховенства права. Вимоги до правозастосування. Органи, наділені публічно-владними повноваженнями як суб'єкти правозастосування. Приватні суб'єкти правозастосування.

Основні стадії правозастосування: встановлення фактичних обставин справи; встановлення юридичної основи; вирішення справи. Правозастосовний розсуд. Додаткові стадії при ускладненому правозастосуванні (у випадках колізій, прогалин тощо). Силогістична модель правозастосування: протистояння формалістів і реалістів. Метод IRAC – Issue (проблема), Rule (правило), Analysis (аналіз), Conclusion (висновок) – у правозастосуванні. Правозастосування у «складних» справах.

Основні напрями впливу принципів права на регулювання суспільних відносин у процесі правозастосування. Здійснення принципами права безпосереднього регулятивного впливу на суспільні відносини у випадку

прогалин у позитивному праві. Напрями реалізації принципами права інструментальної функції на стадії правозастосування: встановлення відповідності позитивного права вимогам принципів права; оцінка процесу правозакріплення на відповідність системі принципів права. Вимоги до належної організації процесу правозастосування. Роль принципів права у практиці Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції.

Акти правозастосування: поняття та види. Юридична техніка правозастосовних актів. Презумпція правового характеру правозастосовних актів.

Тлумачення норм права. Поняття тлумачення правових актів. Об'єкт та предмет тлумачення. Стадії тлумачення правових актів. Статичний та динамічний підходи в теорії тлумачення права. Способи тлумачення норм права. Основні правила граматичного, логічного, спеціально-юридичного, системного, історичного і теологічного способів тлумачення правових актів. Буквальне, поширене та обмежене тлумачення.

Офіційне та неофіційне тлумачення правових актів. Обов'язкове і переконливе, абстрактне і казуальне, автентичне і легальне тлумачення. Особливості тлумачення конституції та законів. Інтерпретаційні акти: поняття і види. Правотлумачні (інтерпретаційні) акти: поняття, ознаки і види. Їх значення для обґрунтованого та законного прийняття юридичних рішень.

Юридична аргументація як вид юридичної діяльності. Ознаки та структура юридичної аргументації. Моделі юридичної аргументації. Роль юридичної аргументації в правовому регулюванні.

Модуль 4. Право у сучасному світі.

Права людини. Основні підходи до розуміння прав людини. Сутність та основні властивості прав людини. Права людини та сучасна концепція рівності й недискримінації. Міжнародні стандарти прав людини.

Витоки сучасної концепції та термінології прав людини у філософії античності та епох Просвітництва. Розквіт епохи міжнародного визнання прав людини після Другої світової війни. Покоління прав людини. Сучасні тенденції

розвитку прав людини.

Класифікація прав людини, її критерії. Права людини та основоположні свободи. Особисті (громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні права. Особливості механізму реалізації негативних та позитивних прав людини. Абсолютні та відносні права. Умови легітимності обмежень прав людини. Права окремих груп, їх відмінність від «групових» прав.

Система юридичних гарантій прав і свобод. Національні та міжнародні гарантії прав людини. Роль конституційного правосуддя у гарантуванні прав людини. Інституціональні гарантії прав людини. Універсальна та регіональні системи захисту прав людини. Позадержавні гарантії прав людини. Концепція соціально відповідального бізнесу та права людини.

Особлива природа зобов'язань держави у сфері прав людини, їх рівні й типи. Зобов'язання поважати, захищати та забезпечувати права людини. Дихотомія негативних та позитивних зобов'язань стосовно прав людини. Зобов'язання дії та зобов'язання результату. Зобов'язання належної сумлінності. Захист прав людини під час суспільної небезпеки.

Право і демократія. Підходи до демократії і поняття демократичної держави. Деліберативна, представницька, егалітарна демократія, демократія згоди, ліберальні і неліберальні підходи до демократії. Поняття демократичної держави. Критерії демократичності держави. Захист демократії. Право на повстання. Войовнича демократія.

Цінність демократії. Демократія, свобода та персональна автономія людини. Демократія і сталий розвиток. Демократія як спосіб попередження і вирішення конфліктів у суспільстві. Форми й інститути демократії. Пряма і представницька демократія. Необхідні і достатні інститути демократії. Роль конституцій для обмеження радикальних проявів демократії. Демократична держава в цифрову епоху.

Засади співвідношення демократичної держави, верховенства права і прав людини. Права людини між волею народу і міжнародними стандартами. Чи можливе верховенство права у недемократичних державах? Роль елементів

верховенства права для забезпечення сталості демократії.

Верховенство права. Виникнення та формування доктрини верховенства права від Великої Хартії вольностей до сучасності. Вклад науковців, судів, міжнародних інституцій у розвиток доктрини верховенства права. Верховенство права як принцип, закріплений у Конституції України.

Підходи до змісту верховенства права. Верховенство права над державною сваволею. Внесок Венеціанської комісії у формулювання та роз'яснення змісту верховенства права (Доповідь про верховенство права 2011 р.; Rule of Law Checklist, ухвалений Венеціанською комісією 11-12.03.2016 р.). Обов'язкові вимоги до верховенства права. Законність. Обмеження дискреційних повноважень органів держави, обґрунтованість їх рішень. Ефективний доступ до правосуддя в незалежних і неупереджених судах, судовий контроль за законністю та конституційністю актів державної влади, функціонування незалежної адвокатури, виконання рішень судів. Гарантованість права на ефективний засіб правового захисту, презумпція невинуватості, заборона зворотної дії закону. Недискримінація та рівність перед законом. Верховенство права у публічному та приватному праві. Верховенство права як умова ефективності правової системи. Проблеми впровадження верховенства права в національну правову систему України та засоби їх вирішення.

Правова система. Поняття правової системи та її ознаки. Структура правової системи, її суб'єктна, нормативна, ідеологічна, функціональна, результативна складові. Різноманітність правових систем.

Національні правові системи, квазінаціональні та субнаціональні правові системи. Наднаціональні правові системи, міжнародні правові системи та релігійні правові системи. Вітчизняна правова система, її особливості.

Право в епоху глобалізації. Сутність та різноманітність процесів глобалізації, їх вплив на правові системи. Конвергенція правових систем.

Класифікації правових систем. Правосімейний підхід до типологізації правових систем. Романо-германська правова сім'я, її особливості, джерела права та поширення у світі. Англо-американська правова сім'я, її особливості,

джерела права та поширення у світі. Особливості релігійного типу права, персональний характер права, специфіка джерел права, поширення у світі. Системи мусульманського, індуського, іудейського та канонічного права. Сім'я традиційного права, її особливості, джерела права та поширення у світі. Два підтипи правових систем – держав Далекого Сходу та країн Африки.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

№ п/п	Дата проведення (згідно з розкладом)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Вступ до загальної теорії права				
1.		Тема 1. Загальна теорія держави і права як юридична наука	4	0	2	2
2.		Тема 2. Соціальна генеза права та правові цінності	6	0	2	4
3.		Тема 3. Визначення права	6	2	2	2
4.		Тема 4. Право, влада, держава	6	2	2	2
5.		Тема 5. Джерела права	6	2	2	2
6.		Тема 6. Правове регулювання суспільних відносин	4	2	0	2
		<i>Разом</i>	<i>32</i>	<i>8</i>	<i>10</i>	<i>14</i>

		Модуль 2. Нормативні засади права				
7.		Тема 1. Система права	8	2	2	4
8.		Тема 2. Принципи права	6	0	2	4
9.		Тема 3. Норми права	6	2	2	2
10.		Тема 4. Нормативно-правовий акт	8	2	2	4
		<i>Разом</i>	<i>28</i>	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>14</i>

		Модуль 3. Дія права				
11.		Тема 1. Правові відносини	6	2	2	2
12.		Тема 2. Юридично значуща поведінка	6	2	2	2
13.		Тема 3. Юридична відповідальність	6	2	2	2
14.		Тема 4. Застосування норм права	6	2	0	4
15.		Тема 5. Тлумачення норм права	6	0	2	4
		<i>Разом</i>	<i>30</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>14</i>
		Модуль 4. Право у сучасному світі				
16.		Тема 1. Права людини	8	2	2	4
17.		Тема 2. Право і демократія	6	2	2	2
18.		Тема 3. Верховенство права	8	2	2	4
19.		Тема 4. Правова система	8	2	2	4
		<i>Разом</i>	<i>30</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>14</i>
		Усього годин / кредитів ECTS	120 / 4,0	30	34	56

5. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Самостійна робота здобувачів вищої освіти здійснюється у таких формах:

- підбір та опрацювання нової наукової та навчальної літератури, статистичних даних та судової практики;
- опрацювання конспектів лекцій;
- робота над кейсами;
- виконання практичних завдань;
- підготовка до практичних занять та колоквиумів;
- самотестування;
- підготовка індивідуальних робіт;
- підготовка до іспиту згідно з переліком питань, що розроблені кафедрою, й ін.

До видів індивідуальних робіт належать: реферати, есе, презентації, тези доповідей на наукових конференціях, наукові статті. Вид роботи підлягає узгодженню з викладачем.

Загальні вимоги до оформлення індивідуальних робіт: обов'язково зазначається прізвище, ім'я, по-батькові здобувача вищої освіти; повна назва установи, де навчається здобувач; науковий ступінь, вчене звання та посада наукового керівника; назва роботи. Текст роботи повинен відповідати таким вимогам: формат А-4; поля: верхнє, нижнє, лівє, правє – 2 см; шрифт Times New Roman № 14; міжрядковий інтервал – 1,5. Перший рядок в абзаці – відступ 1,25. Відступ між абзацами відсутній.

Список використаних джерел подається мовою оригіналу в кінці тексту під назвою «Література:» та оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

6. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Теорія права» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни *на практичних заняттях* із застосуванням таких засобів: усні відповіді, виконання практичних завдань, захист есе тощо. У ході практичного заняття здобувач може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0; 0,3; 0,7; 1);

- контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів.

Упродовж семестру здобувачі вищої освіти виконують самостійну роботу, в тому числі, у формі підготовки *індивідуальної роботи*. Максимальна кількість балів за індивідуальну роботу – 10 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з

навчальної дисципліни є іспит.

Мінімальна оцінка результатів поточного контролю й індивідуальної роботи, за якої здобувач допускається до складання іспиту, становить 25 балів. Максимальна оцінка результатів поточного контролю й індивідуальної роботи становить 40 балів. Максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати за результатами підсумкового контролю, становить 60 балів.

7. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів навчальної дисципліни «Теорія права» при підсумковому контролі у формі іспиту:

Поточний контроль								Індивідуальна робота здобувачів	Підсумковий контроль (іспит)	Підсумкова оцінка знань
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3		Модуль № 4				
п/з 5	Колоквіум 3	п/з 4	Колоквіум 3	п/з 4	Колоквіум 4	п/з 4	Колоквіум 3			
max 8		max 7		max 8		max 7		max 10	max 60	max 100

Критерії оцінювання (іспит):

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 1	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	0,7	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	0,3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум для Модулів № 1, 2, 4	Max 3	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	2	Добре засвоєння матеріалу, але є окремі помилки.
	1	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум для Модуля № 3	Max 4	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	3	Добре засвоєння матеріалу, але є окремі помилки.
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	1	Мінімальні результати, достатні для отримання

		позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти: Реферат	Max 10	Питання плану реферату висвітлені повно. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене особисте ставлення автора до кожного з них, а також дана особиста оцінка запропонованим у літературі пропозиціям стосовно шляхів вирішення таких проблемних питань, які стосуються теми, та (або) висловлені власні пропозиції.
	7	Переважає більшість питань плану реферату висвітлена повно та точно. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його висвітленні допущена суттєва помилка. Проаналізовані основні літературні джерела, рекомендовані кафедрою при написанні роботи на відповідну тему.
	3	Питання плану теми висвітлені поверхово. При написанні реферату використана незначна кількість монографічних та нормативних джерел із числа рекомендованих кафедрою. При розкритті питань плану допущені грубі помилки.
	2	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.
	Min 0	Тема реферату не розкрита або в ній виявлено плагіат.
Стаття	10	Наукова стаття рецензується науковим керівником і зараховується публікація статті у фаховому науковому виданні.
Тези	5	Тези рецензуються науковим керівником і зараховується публікація тез доповіді на студентській науково-практичній конференції.
Презентація	Max 5	За допомогою програми Microsoft PowerPoint або за вибором здобувача вищої освіти іншого зручного програмного забезпечення підготовлено презентацію однієї з тем навчальної дисципліни, що вивчається. Подача матеріалу повинна бути динамічною, цікавою, ілюстративною, з використанням різних видів зображень. Презентація має містити не менше 10 слайдів та повністю розкривати питання. При цьому правильно визначені основні поняття обраної теми, а презентація супроводжується мультимедійним вмістом (слайдами з текстом, таблицями, діаграмами, фото, малюнками, інфографікою тощо) та посиланнями на джерела інформації.

	Min 0	Тема презентації не розкрита або в ній містяться грубі помилки. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.
Есе	Max 5	Есе виконано самостійно, сумлінно та доброчесно. Містить ключову ідею, що розкривається у змісті роботи на конкретних прикладах із судової практики, прецедентах Європейського суду з прав людини, підходах науковців, але з формуванням та наведенням автором власного ставлення до досліджуваного питання.
	3	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, містить методологічні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	2	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, не відповідає стилю есе, не містить авторського висновку щодо розглядуваного питання.
	Min 0	Тема есе не розкрита або в ній виявлено некоректні запозичення (плагіат).
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповідях суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповідях за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповідях за наявності знань для усунення

		найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповідях на питання.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

8. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти

Шкала підсумкового педагогічного контролю (іспит)

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

9. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення

навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

7. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

8. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>

9. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

10. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.03.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) від 16.04.2009 р. № 7-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>

14. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10.06.1997 р. №

503/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503/97#Text>

15. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

16. Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.1994 р. № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-94-%D0%BF#Text>

Література

Основна література

1. Bukhanevych O., Mernyk A., Petryshyn O. Approaches to understanding the category «special legal regimes». *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. № 1. Vol. 28. P. 71–78.

2. Hetman Ye., Mernyk A. & Shapoval R. Relative human rights in the conditions of special legal regimes. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2022. № 29. Vol. 1. P. 26–38.

3. Leheza Y., Nalyvaiko L., Sachko O., Shcherbyna V., Shepik-Trehubenko O. Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*. 2022. № 11 (2). P. 55–79.

4. Биля-Сабадаш І. О., Суходубова І. В. Принцип обґрунтованості нормотворчої діяльності: загальнотеоретична характеристика та нормативно-правове закріплення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 24–30.

5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків : Право, 2017. 952 с.

6. Заєць А. П. Первісне суспільство і право. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Том 2. С. 13–19.

7. Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право*

України. 2017. № 11. С. 142–164.

8. Конституція України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Р. О. Стефанчука та О. В. Петришина. Київ : ВАІТЕ, 2024. 760 с.

9. Мерник А., Бурлаков Б. Українська національна правова система в умовах глобалізаційних процесів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 37–41. URL: http://lsej.org.ua/6_2019/8.pdf

10. Мерник А., Ярова А. Поняття держава та державність: зміст та їх співвідношення (історико-правовий аспект). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 19–22. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/5.pdf

11. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану : монографія / Національна академія правових наук України. Харків : Право, 2023. 902 с.

12. Сидоренко О. Співвідношення понять правового акта і правового документа. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. Вип. 1. С. 18–23.

13. Теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.

14. Трихліб К. О., Житинський О. В. Демократична правова держава: соціальна vs ліберальна. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 38–45.

15. Трихліб К. О., Житинський О. В. До питання про націю, національний суверенітет і національну державу як політико-правові явища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 28–32.

Додаткова література

1. Bukhanevych O. M., Kuznichenko S. O., Mernyk A. M. Foreign experience in constitutional and legal regulation of restrictions on human rights in conditions of emergency and martial law. *Щорічник українського права : зб. наук. пр.* 2022. № 14. Р. 216–236.

2. Nyliaka O., Mernyk A., Yaroshenko O. etc. The right to euthanasia how

the fourth generation human right. *Georgian Medical News*. 2020. № 11. P. 175–180.

3. Nalyvaiko L., Chepik-Trehubenko O. Application of the Principle of the Rule of Law International and National Courts. *Yearbook of Ukrainian law*. 2023. № 15. P. 143–152.

4. Serohin V., Serohina S., Kaganovska T. Relations between citizens, civil society and the state under the conditions of a pandemy: political and legal problems and prospects for development. *Theoretical foundations of jurisprudence : collective monograph / Blikhar M. etc.* Boston : Primedia eLaunch, 2020. P. 68–81.

5. Trykhlіb K., Lemak V. Autonomous Interpretation by the European Court of Human Rights and Margin of Appreciation. *International and Comparative Law Review*. 2022. Vol. 22. Iss. 1. P. 135–148. URL: <https://sciendo.com/pdf/10.2478/iclr-2022-0009>

6. Trykhlіb, Kristina. Law-Making Activity in the Case Law of the Constitutional Court of Ukraine. *International and Comparative Law Review*. 2019. Vol. 19, no. 2. P. 27–75. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/iclr-2019-0014>

7. Вчення про стабільність та динамізм законодавства у працях професора В. Я. Тація. *Проблеми законності: спеціальний випуск*. 2020. С. 92–104.

8. Гиляка О. С., Мерник А. М. Правове регулювання та практика Європейського суду з прав людини і Європейського Суду справедливості щодо прав людини у сфері використання цифрових технологій. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Том 31. № 1. С. 40–55. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprn-1-2024-r>

9. Заєць А. П., Буроменський М. В. Принцип верховенства права в міжнародному праві. В кн.: *Міжнародне право у світі динамічних змін: контури майбутнього міжнародного правопорядку* / наук. ред. В. Репецький та ін. Львів, 2021. С. 11–32.

10. Заєць А. П., Погорелова З. О. Посилення наукової і фахової складової законотворчої діяльності Верховної Ради України – вимога часу. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. № 30 (1). С. 44–63.

11. Мерник А. Контроль за дотриманням прав людини під час їх обмежень в

умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Том 30. № 1. С. 31–43. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/article/kontrol-za-dotrimannyam-prav-lyudini-pid-chas-yikh-obmezhen-v-umovakh-osoblivikh-pravovikh-rezhimiv>

12. Мерник А., Басараба Ю. Взаємозв'язок між правом та економікою в умовах сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 48–50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/8>

13. Мерник А., Чоботар Д. Підходи до розуміння категорії «джерела права». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 51–53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/9>

14. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of Law Checklist at national level: case of Ukraine). Київ : Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України НаУКМА, 2020. 144 с.

15. Сидоренко О. О. Гендерна рівність в Україні в умовах глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2019. № 56. С. 24–30.

16. Суходубова І. В. Судова практика Конституційного Суду України як інструмент забезпечення стабільності і динамізму законодавства. *Економічна теорія та право : зб. наук. пр.* 2019. № 2(37). С. 106–129.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України (Законодавство України) - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.

2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України - <https://www.kmu.gov.ua/>.

3. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України - <http://www.ccu.gov.ua/>.

4. Офіційний веб-сайт Верховного Суду - https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/.

5. Офіційний веб-сайт Національної академії правових наук України - <http://www.aprnu.kharkiv.org/>.
6. Сайт для пошуку і завантаження наукової юридичної літератури - <http://www.twirpx.com/files/law/tgp/>.
7. Офіційна сторінка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського - <http://nbuv.gov.ua/>.
8. Електронний архів – репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого - <https://dspace.nlu.edu.ua/>.
9. Офіційна сторінка Організації Об'єднаних Націй в Україні - <https://ukraine.un.org/uk>.
10. Офіційна сторінка Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини - <https://www.ombudsman.gov.ua/>.
11. Офіційна сторінка Європейського Союзу - <http://europa.eu>.
12. Медіа-портал Європейського Союзу - <http://www.euractiv.com>.
13. Офіційна сторінка Суду справедливості Європейського Союзу - <http://www.curia.europa.eu>.
14. Офіційна сторінка Європейського Омбудсмена - <http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces>.
15. Пошукова система нормативних актів Європейського Союзу - <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.
16. Офіційна сторінка Офісу Ради Європи в Україні - <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/>.
17. Єдиний державний реєстр судових рішень України - <https://reyestr.court.gov.ua/>.
18. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини - [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс
кафедри теорії права. URL:
<https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/97-kafedra-teorii-i-filosofii-prava.html>.

НЕІК

Навчальний електронний інформаційний комплекс «Теорія права».
URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/mod/folder/view.php?id=79247>.